

עשה לך רב- תרתי משמע

1. במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח סימן ג

ויקח קרח מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר טו) ועשו להם ציצית קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית א"ל חייבת בציצית א"ל קרח טלית שכולה תכלת אין פוטרת עצמה ארבע חוטין פוטרות אותה, בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה אמר לו חייב במזוזה א"ל כל התורה כולה רע"ה פרשיות אינה פוטרת את הבית פרשה אחת שבמזוזה פוטרת את הבית אמר לו דברים אלו לא נצטוית עליהן ומלבך אתה בודאן הה"ד ויקח קרח אין ויקח אלא לשון פליגא שלבו לקח

2. במדבר פרק טז

ג) ויקהלו על-משה ועל-אהרן ויאמרו אלהם רב-לכם כי כל-העדה כלם קדושים ובתוכם יקוק ומדוע תתנשאו על-קהל יקוק:

ד) וישמע משה ויפל על-פניו:

3. אור החיים במדבר פרק טז פסוק ד

ד) וישמע משה ויפול וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר וישמע אחר שאמר הכתוב ויאמרו אליהם מנין יעלה על הדעת שלא ישמע. עוד צריך לדעת מה זאת נפילה. ונראה כי לצד שהמלגלים לא גמרו גזרת המכוון של הצעת הדברים הודיע הכתוב שהבין משה תכלית הדברים הגם שלא פירשו דבריהם.

4. במדבר פרק טז פסוק טו

ויסר למשה מאד ויאמר אל-יקוק אל-תפן אל-מנחתם לא חמור אקד מהם נשאתי ולא הרעתי את-אחד מהם:

5. גור אריה במדבר פרק טז פסוק א

ונראה לומר, שלגמרי היה קרח מדמה אותם יחד, לפי שראה קרח כי שני אחים, משה ואהרן, האחד מיוחד בעבודת המקום בעד כל ישראל, והוא הכהן גדול, והוא מיישר מעשיהם של ישראל בעבודת המעשה, שהם הקרבנות. ומשה רבינו הוא היה שומע מפי הקדוש ברוך הוא התורה והמצות, ומלמד אותם לישראל. סוף סוף אהרן ממונה עיקרו על המעשה, ומשה על התלמוד. והיה קרח מביא זה ראייה שאין צריכין לשניהם, לא למעשה ולא לתלמוד. והביא ראייה מן טלית שכולה תכלת על אהרן, שהוא ממונה על המעשה, לפי שמצות ציצית גם כן נתנה לקיים כל המצות של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (לעיל טו, לט) "וראייתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם". ואמר קרח טלית שכולה תכלת פטורה או חייבת, וסובר שיאמר פטורה אחר שכולה היא תכלת, אינה צריכה חוט אחר לקיים בו "וזכרתם ועשיתם את כל מצות ה'". הכי נמי כל ישראל כולם קדושים בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואין אנו צריכין לכהן אחר גם כן, שעל ידו יהא מקיים עבודת המקום:

וכנגד התלמוד היו מביאין מן 'בית מלא ספרים וכו', כלומר שכמו שבית מלא ספרים פטור מן המזוזה, לפי שהמזוזה צוה המקום לקבוע על מזוזות ביתינו, כמו שנאמר (ר' דברים ו, ז - ט) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך ודברת בם בשבתך בביתך", כדי שיהיה האדם מדבר בדברי תורה תמיד. הרי כמו שנאמר בציצית "וזכרתם ועשיתם את כל מצות ה'", נאמר במזוזה "ושננתם לבניך ודברת בם וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך", לומר שהציצית היא שגורם למצות המעשה, והמזוזה היא לקבוע בנו תלמוד תורה. ואם הבית מלא ספרים אין צריך למזוזה - הנה כל ישראל מלאים תורה וספרים, אין צריכין למזוזה. כלומר, שהם פטורים מאותו המלמד להם תורה, כי אינם צריכים שום אמצעי, שכולם חכמים ושמעו מפי

הגבורה (שמות כ, ב) "אנכי" (רש"י פסוק ג), ומה צריך לאמצעי. ומה שפירש רש"י שלא היו חולקין על משה רק על אהרן, על כרחך היו חולקים גם כן על משה, שהרי אמרו אליו על דבר זה לא נצטוית. אלא על נשיאותו לא היה חולק, אבל היה חולק על תורתו. וזה פשוט שהיה חולק על תורתו:

6. השקפת הרב ח' א עמ' 141

Korah was an intelligent man, *pik'e'ah hayah* (Rashi, *ibid.* v. 7). He would certainly concede that there were specialized fields in which only experts who have studied extensively over many years are entitled to be recognized as authorities. The intrusion of common-sense judgments in these areas by unlearned laymen would be both presumptuous and misleading. Korah would not have dared to interfere with Bezael's architectural and engineering expertise in the construction of the Tabernacle, the *Mishkan*, because construction skills were clearly beyond his competence. Today, reasonable people concede the authority of mathematicians, physicists, and physicians in their areas of expertise, and would not think of challenging them merely on the basis of common sense. Why, then, are so many well-intentioned people ready to question the authority of the Torah scholar, the *lamdan*, in his area of specialized knowledge?

7. הקדמה ליד החזקה לרמב"ם

אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים. ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה. וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע. וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס. ושמואל קיבל מעלי ובית דינו. ודוד קיבל משמואל ובית דינו....

8. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ח

שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה, וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה והמכחיש מגידה כגון צדוק ובייתוס, והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אף על פי שהיא היתה מעם ה' כגון ההגרים כל אחד משלשה אלו כופר בתורה.

9. יחל ישראל ח' א עמ' קיז-ח דוד המלך עשה לו רב

כתרים רבים קשר הנביא לראש דוד המלך, בשל תכונותיו הלימודיות: "יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה, ונבון דבר ואיש תואר, וזה עמו" (שמואל א' ט"ז י"ח).
ברשו חז"ל (סנהדרין צ"ג ע"ב):

"יודע נגן" – שידע לשאול.

"וגבור" – שידע להשיב.

"ואיש מלחמה" – שידע לישא וליתן במלחמתה של תורה.

"ונבון דבר" – שמבין דבר מתוך דבר.

"איש תואר" – שמראה פנים בהלכה.

"זה עמו" – שהלכה כמותו בכל מקום.

בכל זאת אנו מוצאים את דוד אומר לפני הקב"ה (ברכות ד' ע"א):

"רבונו של עולם, לא חסיד אני? שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם (יעוסקים בכבוד ובהנאות העולם), ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר אשה לבעלה. ולא עוד, אלא כל מה שאני עושה, אני נמלך במפיבושת רבי, ואומר לו: 'מפיבושת רבי, יפה דנתי? יפה חייבתני? יפה זיכיתי? יפה טיהרתי? יפה טימאתני? ולא בושתי?'"

דוד היה אב בית הדין של דורו, וכפי שנאמר במקום אחר (שמואל ב' ח' ט"ז):
 "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו". הוא היה פוסק לכל העם באיסור
 והיתר, בדיני ממונות, ובשאר עניינים שעמדו על הפרק.

אעפ"כ דוד המלך ידע כי הוא זקוק לרב, לטמכות שתעמוד מעליו, ותפקח על
פסקיו. כך הוא מעיד בפירושו, כי בכל דבר שעשה, נמלך במפיבושת רבו.

ומי היה מפיבושת? מפיבושת היה בנו של יהונתן רע דוד. למעשה, הוא היה
 אחיינו, שהרי דוד נשא לאשה את מיכל בת שאול. דוד המלך מחל על כבודו,
 התגבר על בורתו, ושאל ממנו פסק הלכה. זו דוגמא מרשימה ביותר לכוננת
 התנא: "עשה לך רב".

10. משנה מסכת אבות פרק א משנה ו

יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות:

11. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד ב

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה, שנאמר: פה אלישע בן
 שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, למד לא נאמר אלא יצק - מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה.

12. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מז עמוד ב

תנו רבנן: איזהו עם הארץ? כל שאינו קורא קריאת שמע ערבית ושחרית, דברי רבי אליעזר, רבי יהושע
 אומר: כל שאינו מניח תפילין, בן עזאי אומר: כל שאין לו ציצית בבגדו, רבי נתן אומר: כל שאין מזוזה על
 פתחו, רבי בר יוסף אומר: כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה, אחרים אומרים: אפילו קרא
 ושנה ולא שמש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ. אמר רב הונא: הלכה כאחרים

13. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד ב

אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם
 דומה הרב למלאך ה' צבאות - יבקשו תורה מפיהו. ואם לאו - אל יבקשו תורה מפיהו!

14. מנין המצוות (הקצר) לרמב"ם

יא ללמוד תורה וללמדה שנ' ושננתם לבניך.

15. תלמוד בבלי מסכת מכות דף י עמוד א

והיינו דאמר רבי: הרבה תורה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולן.

16. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד בן חבירו תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו,
 שנאמר ואלה תולדת אהרן ומשה, וכתוב ואלה שמות בני אהרן, לומר לך: אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך
 נקראו על שמו.

17. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ז הלכה א

תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר +דברים י"ט ה', דברים ד' מ"ב+ וחי, עשה לו כדי
 שיחיה, וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו.

18. המקנה מסכת קידושין הקדמה

מג וכמו כן מצוה על הרב להשפיע לתלמידיו כל עצם פנימיות חכמתו בפנים המסבירות ולא ימנע דבר מתלמידיו וכמו שאמר חז"ל כל המונע הלכה מפי התלמיד וכו' וכמו שמצינו בקבלת התורה פנים בפנים דיבר ה' עמכם פירוש הרצון ברצון כי הרצון נקרא פנים. כדכתיב ישא ה' פניו אליך ומניעת רצון נקרא סתירת פנים כדכתיב והסתרת פני מהם וכתוב ושבנו אחר וכן נזורו אחר. וכבר כתבנו בזה בפתיחה דמסכת כתובות לפרש בזה מה שאמר ר' יוסי מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי עיין שם. עוד אמרו חז"ל בחגיגה דף ט"ו אמר ר' יוחנן תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו וכו' נראה הא דדימה אותו למלאך ענינו דכתיב ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה כי האדם נקרא (מלאך) [מהלך] על ידי עסקו בתורה הוא מתעלה בכל יום ממדרגה למדרגה כדכתיב יום ליום יביע אומר וגו' והמלאכים נקראים עומדים שעומדים במדרגה אחת כשעה שנבראו והיינו דכתיב בתהילים סימן קמ"ח יהללו את שם ה' כי הוא ציוה ונבראו ועמידם לעד ולעולם פירוש שעומדים לעולם כשעת בריאתם ואמר כי צבא השמים יהללו את ה' על אשר ציוה ונבראו לפי שאמרו נח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והיינו מפני שהוא עלול לחטוא מה שאין כן במלאכים שהם עומדים במעלתם כתחילת בריאתם יאות להם להלל לה' על בריאתם וכוונת ר' יוחנן שהרב בשעה שמלמד לתלמידיו ישים כל מגמת פניו לעלות את תלמידיו ולהסבירם בפנים יפות ולא יחשוב באותה שעה תועלת עליות עצמו כי חשבו עליות עצמו הוא מניעת עליות תלמידיו וצריך להיות באותה שעה כמלאך ונקרא עומד ולא יחשוב הרב כי בזה יתמעט חכמתו על זה נאמר בטח בה לב בעלה ושלל לא חסר כפירוש"י בפרשת בהעלותך ושמתי עליהם למה משה דומה באותה שעה לנר שמונח על גבי מנורה הכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום:

19. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף נד עמוד ב

רבי פרידא הוה ליה ההוא תלמידא דהוה תני ליה ארבע מאה זימני וגמר. יומא חד בעיוה למלתא דמצוה, תנא ליה ולא גמר. אמר ליה: האידנא מאי שנא? אמר ליה: מדהיא שעתא דאמרו ליה למר איכא מילתא דמצוה - אסחאי לדעתאי, וכל שעתא אמינא, השתא קאי מר, השתא קאי מר. אמר ליה: הב דעתך ואתני לך. הדר תנא ליה ארבע מאה זימני [אחריני] נפקא בת קלא ואמרה ליה: ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שני, או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי? אמר: דניזכו אנא ודריי לעלמא דאתי. אמר להן הקדוש ברוך הוא: תנו לו זו וזו.

20. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיב עמוד א

חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין. אמר לו: רבי, למדני תורה. אמר: איני מלמדך. אמר לו: אם אין אתה מלמדני - אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות. אמר לו: בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. אמר לו: ומי בסכנה? והלא עגל בסכנה..

21. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טו עמוד א

דתני: וימת שם משה עבד ה' - אפשר משה (מת) + מסורת הש"ס: [חי+] וכתב וימת שם משה? אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה; אמר לו ר"ש: אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתביב: לקוח את ספר התורה הזה? אלא, עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע, כמו שנאמר להלן: ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו. כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רבי: שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן? לימא, (ר"י היא) ודלא כר"ש! אפילו תימא ר"ש, הואיל ואשתנו אשתנו.

22. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יג הלכה ו

שמונה פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות אותם בבית הכנסת בפחות מעשרה, אף על פי שהכל תורה היא ומשה מפי הגבורה אמרם הואיל ומשמען שהם אחר מיתת משה הרי נשתנו ולפיכך מותר ליחיד לקרות אותן.

23. גר"ד בס' בית יוסף שאול ח' ד

והירץ מר"ר הגר"ד זצ"ל, דלשון הגמ' הנ"ל, משה אומר וכותב, ר"ל דלא היה משה רשאי לכתוב עד שצוה לעם מקודם. וה"ט, דרק ע"י ציוויו חל שם תורה על מה שאמר, וממילא כשכתב אח"כ, נמצא שנכתבו

דברי תורה, ונקדש הכתב בקדושת תורה שבכתב. אבל בח' פסוקים המתחילים וימת משה, פשוט דאי"א למשה רבינו לצוות פסוקים אלו בחייו לעם ישראל, דהלא עדיין חי. וע"כ כתבם תחלה מבלי לצוותם לעם.

ולפ"ז נמצא, דח' פסוקים אלו לא נתקדשו בקדושת תורה שבכתב בחיי משה, כיון דעדיין לא חל שם תורה עליהם, מדלא אמרם משה לעם. וא"כ י"ל שזהו הטעם שמשה כתבן בדמע, שנוצטער על שנמנע ממנו לקדש את כל הס"ת בחייו. ולא ר"ל כפשוטו, שכתב בדמע מפני תוכן הפסוקים המספרים על מיתתו. וז"ש הרמב"ם, הואיל ומשמען שהם אחר מיתת משה הרי נשתנו, כלומר, שאין הדמע עצמו טעם השינוי כפרש"י, אלא שהעובדה שלא נתקדשו בחיי משה, שגרמה לדמע, היא היא השינוי.

ובזה פירש הגר"ד זצ"ל שיטת הרמב"ם דא"צ י, דקה"ת צריך י מפני שנתקנה דומיא דמעמד הר סיני ונחיתת התורה לישראל אח"כ ע"י משה רבינו. וז"ש בירושלמי (פ"ד ה"א ערא"ש ס"י א'), כשם שניתנה באימה, כך אנו צריכין לנהוג בה באימה. וגם דין קה"ת ב"י מטעם זה, דאף דאי"א לנו לקרוא בס' ריבוא, מ"מ הצדיכו י בצבור המייצג את כל כלל ישראל שקבלו התורה בשעתה. וכל זה בכל התורה שניתנה באימה לישראל ע"י משה בחייו. אבל ח' פסוקים שבסוף התורה שלא ניתנו לישראל בחיי משה, א"צ י, וכדברי הרמב"ם, עכ"ד מר"ר זצ"ל.

24. מדרש שמואל אבות שם

אי נמי כוונת השלם הזה להזהיר לאדם נבון וחכם בתורת ה' שילמד אותה לאחרים ולא תהיה לו לבדו כי מונע בר יקבוהו לאום ויעשה את עצמו רב ללמד לאחרים מה שהוא יודע..

25. רמב"ם על משנה מסכת אבות פרק א משנה ו

1 / והחברים - שלושה מינים: חבר תועלת, וחבר נחת, וחבר מעלה. אמנם חבר התועלת, הרי הוא כחברות שני השותפים, וחברות המלך וחייליו. ואמנם חבר הנחת, הרי הוא שני מינים: חבר הנאה, וחבר בטחון. אמנם חבר הנאה, הרי הוא כחברות הזכרים לנקבות וכיוצא בה. ואמנם חבר הבטחון, הרי הוא שיהיה לאדם חבר שתבטח נפשו בו, לא ישמר ממנו לא במעשה ולא בדיבור, ויגלה לו כל עניניו, הנאה מהם והמגונה, מבלי חשש ממנו ששיגהו בכל זה חסרון, לא אצלו ולא אצל זולתו. כי אם יגיע לנפש בטחון באיש עד לזה השעור - תמצא רוב נחת בשיחתו ובחברותו. ואהב המעלה, הוא שתהיה תאות שניהם וכוונתם למטרה אחת, והיא: הטוב, וירצה כל אחד להעזר בחברו בהגיע הטוב ההוא לשניהם יחד. וזה הוא החבר אשר ציוה לקנותו, והוא כחברות הרב לתלמיד והתלמיד לרב